

Т.М. Прут, студентка, V курс, гр. ОА-65, ФОФ
Науковий керівник - д.е.н., проф. І.В. Замула
Житомирський державний технологічний університет

МЕТОДИ РОЗРАХУНКУ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Наявність дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги в нинішніх умовах є невід'ємним явищем, яке виникло внаслідок сучасних умов господарювання підприємств. На сьогодні дана заборгованість займає значну частку в структурі активу балансу суб'єктів господарювання. Виникнення дебіторської заборгованості в певних межах є нормальним явищем, проте систематичне зростання заборгованості та несвоєчасне погашення завдає чималих збитків підприємствам. З поняттям дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги нерозривно пов'язане поняття резерву сумнівних боргів. Проте на практиці більш часто зустрічаються випадки, коли підприємство не створює даний резерв або ж формують його у мізерних сумах.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом, оскільки дана заборгованість отримується в процесі реалізації, який супроводжується отриманням грошових коштів, а в разі бартеру – товару. Проте є можливість того, що дана заборгованість не буде повернутою контрагентом (недостатня платоспроможність, банкрутство і т.д.). В такому випадку дану заборгованість необхідно відобразити в складі витрат, оскільки вона не може відобразитися в балансі підприємства, тому що в майбутньому вона не принесе економічної вигоди, внаслідок чого дану заборгованість не можна вважати активом.

Основним нормативним документом, на який слід опиратися бухгалтеру при створення та визначенні методу нарахування суми резерву сумнівних боргів, є П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”. В даному стандарті розкриваються методи нарахування суми резерву сумнівних боргів, його відображення в Примітках до річної звітності та зазначені характеристики за якими дебіторська заборгованість може бути віднесена до резерву сумнівних боргів.

Створювати резерв сумнівних боргів необхідно за операціями з реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, розрахунки за якими проводяться як в національній так і в іноземній валюті, а також за допомогою векселів. Встановлено, що дебіторська заборгованість, яка може бути віднесена до резерву сумнівних боргів повинна відповідати наступним характеристикам: бути поточною, тобто виникати під час нормального операційного циклу або підлягати погашенню протягом 12 місяців з дати балансу; бути фінансовим активом – контрактом, який дає право отримати грошові кошти або фінансові активи від іншого підприємства; не бути придбаною підприємством і не призначатися для продажу. Дані характеристики повинні бути присутніми лише на дату балансу.

П(С)БО 10 зазначає, що сума резерву сумнівних боргів визначається за одним із двох таких методів:

1) за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості: резерв визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Лише з назви даного методу можна зробити висновок, що він актуальний та ефективний лише в тому випадку, коли суб'єкт господарювання має не значну кількість постійних контрагентів, які можуть надати достовірну інформацію про платоспроможність. Проте це все дуже умовно, оскільки платоспроможність контрагента можна визначити наближено, да і до того ж не кожен дебітор достовірно надасть інформацію про свою платоспроможність. Основними перевагами даного методу є те, що: лише за цим методом підприємство отримує найбільш точну чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості, а також даний метод надає можливість здійснювати аналіз по кожному дебітору, що зменшує ризик втрат від настання сумнівної дебіторської заборгованості, проте це за умови, якщо інформація про платоспроможність суб'єкта є достовірною. Як і все методи, даний має і недоліки, а саме: даний метод характеризується трудомісткістю, оскільки потребує детального вивчення платоспроможності всіх дебіторів і виділення з їх списку тих, які не зможуть погасити своєчасно заборгованість.

2) за методом застосування коефіцієнта сумнівності: згідно з даним методом величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. Даний метод має такі способи розрахунку коефіцієнта сумнівності:

а) за методом питомої ваги безнадійних боргів: коефіцієнт сумнівності визначається як співвідношення між сумою дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи послуги), яка визнана безнадійною та чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на умовах наступної оплати попереднього періоду. *Перевагами* даного методу є те, що дотримується принцип обачності, простота розрахунку та є можливість застосовувати лише за наявності тісного взаємозв'язку між обсягом реалізації та сумою безнадійних боргів за попередні роки. *Недоліком* є недотримання принципу відповідності доходів і витрат (так як періоди, у яких була здійснена реалізація та відображені безнадійні борги є різними);

б) класифікації дебіторської заборгованості за строками: коефіцієнт сумнівності розраховується як частка від ділення суми списаної дебіторської заборгованості за обраний період на суму дебіторської заборгованості на початок кожного року в обраному періоді. Отримані показники за усі періоди додаються, а загальна сума ділиться на кількість періодів для визначення середнього показника. *Перевагами* даного методу є доступність необхідної інформації та можливість застосування підприємствами з великою кількістю дебіторів. *Недоліками*: труднощі пов'язані з неможливістю розподілу дебіторів, трудомісткий процес та складна процедура виконання, відсутність нормативного регулювання кількості попередніх періодів, що потрібно для розрахунку та коефіцієнт сумнівності за заборгованостями дебіторів колишніх періодів застосовується для оцінки теперішніх дебіторів, що є не цілком коректним;

в) визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду деб. заб. у сумі деб. заб. на початок відповідного періоду за попередні 3-5 р. Даний спосіб є новий, тому П(С)БО 10 не пропонує ніяких прикладів розрахунку коефіцієнта сумнівності за цим методом, тому наведемо одне з авторських бачень окремих науковців, якими запропоновано два варіанти розрахунку коефіцієнту: шляхом визначення питомої ваги за кожний період окремо та виведення середньої та шляхом визначення питомої ваги за всі періоди. *Перевагами* даного методу є доступність необхідної інформації та дотримання узгодженості доходів та витрат. *Недоліками*: трудомісткий з відносною складністю розрахунків через використання великого обсягу інформації та визначення теперішнього резерву сумнівних боргів на основі минулого досвіду.